

Sáu Vật Duyên (*Vatthu-paccaya*)

- 1) Vật tiền sanh y duyên (*vatthu-purejāta-nissaya-paccaya*).
- 2) Vật tiền sanh duyên (*vatthu-purejāta-paccaya*).
- 3) Vật tiền sanh bất tương ưng duyên (*vatthu-purejāta-vippayutta-paccaya*).
- 4) Vật tiền sanh hiện hữu duyên (*vatthu-purejātatthi-paccaya*).
- 5) Vật tiền sanh bất ly duyên (*vatthu-purejāta-avigata-paccaya*)

Những duyên này xảy ra ở cõi ngũ uẩn. Trong những duyên ấy, chư pháp năng duyên (*paccayadhamma*) là nhãn vật (*cakkhu-vatthu*), nhĩ vật (*sota-vatthu*), tỷ vật (*ghāna-vatthu*), thiệt vật (*jivhā-vatthu*) và thân vật (*kāya-vatthu*), là những pháp đồng sanh với “sát-na tâm (*cittakkhaṇa*) hữu phần vừa qua thứ nhất” (*paṭhama-atīta-bhavaṅga*) xảy ra trước một lộ tâm nhãn môn, nhĩ môn, tỷ môn, thiệt môn, hay thân môn.

Các vật hộ trợ bằng 5 duyên này cho nhãn thức (*cakkhu-viññāṇa*), nhĩ thức (*sota-viññāṇa*), tỷ thức (*ghāna-viññāṇa*), thiệt thức (*jivhā-viññāṇa*) hay thân thức (*kāya-viññāṇa*) và những sở hữu tâm tương ưng (*sampayutta-cetasika*) của chúng.

Nhãn vật (*cakkhu-vatthu*), nhĩ vật (*sota-vatthu*), tỷ vật (*ghāna-vatthu*), thiệt vật (*jivhā-vatthu*) và thân vật (*kāya-vatthu*), là chư pháp năng duyên (*paccaya-dhamma*).

Nhãn thức (*cakkhu-viññāṇa*), nhĩ thức (*sota-viññāṇa*), tỷ thức (*ghāna-viññāṇa*), thiệt thức (*jivhā-viññāṇa*) thân thức (*kāya-viññāṇa*) và sở hữu tâm tương ưng (*sampayutta-cetasika*) của chúng là chư pháp sở duyên (*paccayuppanna-dhamma*).

Ý vật, là pháp sanh trong thời gian sát-na tâm (*cittakkhaṇa*) trước, hộ trợ những danh uẩn kế tiếp bằng 5 duyên đã đề cập trên. Ý vật là duyên nhân và những danh uẩn kế tiếp là duyên quả. Những danh uẩn kế tiếp là 85 thứ tâm [trừ bốn tâm quả vô sắc], và 52 sở hữu tâm tương ưng (*sampayutta-cetasika*).

Những duyên nhân và quả này chỉ sanh trong thời bình nhật (*pavatti*) không sanh vào sát-na tâm tái tục (*paṭisandhi*) hay ở sát-na tâm tử (*cuti*).

Nếu một lộ tâm ngũ môn thuộc loại cảnh rất lớn (*ati-mahanta-ārammaṇa*) có 14 sát-na tâm (*cittakkhaṇa*) bắt đầu bằng sát-na tâm khai ngũ môn (*pañcadvārā-vajjana*) và đến tận sát-na tâm na cảnh (*tadārammaṇa*). Những tâm này sanh ngoài sự tiếp diễn dòng chảy phía sau do nhiều sát-na tâm hữu phần (*bhavaṅga*) hình thành. Ba hữu phần cuối trước sự sanh của lộ tâm ngũ môn được gọi là hữu phần vừa qua (*atītabhavaṅga*), hữu phần rúng động (*bhavaṅga -calana*) và hữu phần dứt dòng (*bhavaṅga -paccheda*).

Những cảnh (*ārammaṇa*), ví dụ như cảnh sắc màu (*rūpa-ārammaṇa*), dội vào (nhân) môn và ý môn cùng một lúc. Khi điều này xảy ra dòng sát-na tâm hữu phần (*bhavaṅga*) bắt đầu rung động. Trước sát-na tâm (*cittakkhaṇa*) hữu phần rung động (*vibrating-bhavaṅga*) có một hoặc nhiều sát-na tâm hữu phần quá khứ đã diệt. Tâm hữu phần quá khứ được gọi là hữu phần vừa qua (*atīta-bhavaṅga*).

Thông thường, nhãn thức, nhĩ thức, v.v... sanh nương vào nhãn vật, nhĩ vật, tử vật, thiệt vật và thân vật mà những vật này sanh cùng sát-na tâm hữu phần vừa qua thứ nhất (*paṭhama-atīta-bhavaṅga*) trước hữu phần rung động (*vibrating-bhavaṅga*). Năm thứ vật là sắc pháp (*rūpa*) vì vậy thọ mạng của chúng là 17 sát-na tâm, cho nên khi nhãn thức, nhĩ thức, v.v... sanh, những sắc vật (*vatthu rūpa*) sanh trước này thì đang vào giai đoạn trụ (*thiti*), hơn nữa biết là hiện diện (*atthi*). Những vật này không sanh bằng sự hộ trợ của hành (*saṅkhāra*) mà vẫn tồn tại từ một vài sát-na tâm trước. Mặc dù những vật này đã sanh trước sát-na tâm nhãn thức, sát-na tâm nhĩ thức, v.v... chúng có sức mạnh hộ trợ sự sinh khởi của nhãn thức, nhĩ thức v.v...

Cho nên, mỗi vật hộ trợ những danh uẩn tương ứng bằng cách năm duyên đã đề cập trên. Đó là gồm cả năm duyên đã đề cập trên mà ý vật (*hadaya vatthu*) sanh ở một sát-na tâm trước hộ trợ những danh uẩn ở sát-na tâm thức (*viññāṇa*) tiếp theo sau. Ý vật sanh trước là pháp (nhân) năng duyên (*paccayadhamma*) và những danh uẩn tiếp theo sau là chư pháp (quả) sở duyên (*paccayuppanna-dhamma*).

[Những danh uẩn sanh trước và những danh uẩn kế tiếp là 85 thứ tâm [*trừ 4 tâm quá vô sắc (arūpavipāka-citta)*] và 52 sở hữu tâm tương ưng (*sampayutta cetasika*), khi chúng sinh khởi ở cõi ngũ uẩn. Chúng là bốn danh uẩn. Ý vật mà đồng sanh với những danh uẩn sanh trước hộ trợ những danh uẩn kế tiếp bằng năm duyên đã đề cập trên].

6) Vật tiền sanh quyền duyên (*vatthu-purejāta-indriya-paccaya*)

Duyên này xảy ra ở cõi ngũ uẩn. Trong duyên này, pháp năng duyên (*paccayadhamma*) là nhãn vật (*cakkhu-vatthu*), nhĩ vật (*sota-vatthu*), tử vật (*ghāna-vatthu*), thiệt vật (*jivhā-vatthu*) và thân vật (*kāya-vatthu*) mà đồng sanh với sát-na tâm (*cittakkhaṇa*) hữu phần vừa qua thứ nhất (*paṭhama-atīta-bhavaṅga*) xảy ra trước một lộ tâm nhãn môn, nhĩ môn, tử môn, thiệt môn, hay thân môn.

Những vật này hộ trợ bằng duyên này cho nhãn thức (*cakkhu-viññāṇa*), nhĩ thức (*sota-viññāṇa*), tử thức (*ghāna-viññāṇa*), thiệt thức (*jivhā-viññāṇa*) hay thân thức (*kāya-viññāṇa*), và những sở hữu tâm tương ưng (*sampayutta-cetasika*) của chúng.

Nhãn vật (*cakkhu-vatthu*), nhĩ vật (*sota-vatthu*), tử vật (*ghāna-vatthu*), thiệt vật (*jivhā-vatthu*), thân vật (*kāya-vatthu*) có thọ mạng 17 sát-na tâm (*cittakkhaṇa*) là (nhân) năng duyên (*paccaya*). Nhãn thức, nhĩ thức, tử thức, thiệt thức, thân thức và 7 sở hữu tâm tương ưng (*sampayutta cetasika*) là chư pháp (quả) sở duyên (*paccayuppanna-dhamma*).

Vật tiền sanh quyền duyên (*vatthu-purejāta-indriya-paccaya*) là duyên điều khiển những tâm khác nhau. Ví dụ không có duyên về nhãn quyền nổi bật cần thiết này, nhãn thức và những sở hữu tâm tương ưng (*sampayutta cetasika*) có thể không sanh ở cõi ngũ uẩn. Sự nổi bật này là ý nghĩa của quyền.

[Xin lưu ý: ‘vật tiền sanh quyền duyên’ thì giống như năm ‘vật tiền sanh duyên’ có trước. Nó khác ở sự trình bày nhưng giống hệt ở tiến trình trừ cái thứ sáu không bao gồm ý vật là một nhân duyên. Lý do là ở cõi vô sắc, danh uẩn có thể sanh mà không có ý vật].

Trích: [THẤY BIẾT RÕ DUYÊN TRỢ \(Discerning Patthāna Conditions\).pdf](#)
<https://phatgiaonguyenthuy.com/>